

Imperativen på *-er* i ældre dansk

Den danske 2. person pluralis imperativ på *-er*, der endnu er velkendt fra den danske sangskat og bibeloversættelser fra før 1948, er i rigsmålet meget ganske til fordel for endelsen *-Ø* fra 2. person singularis, men har eksisteret dialektalt (Sønderjylland, Ærø, Midtyn, Odsherred, Møn, Sydvestskåne) helt ned i dette århundrede (Brøndum-Nielsen (1950–73), VIII, § 876, anm. 1, Hansen (1967), s. 34, Diderichsen (1976), s. 126, Brøndum-Nielsen (1927), s. 128, kort 26, Brøndum-Nielsen (1932), s. 18 f., Ringgaard (1971), s. 34, Lech (1925), s. 119, 135 f., Jørgensen (1950), §§ 65, 67).

De ældste danske skriftkilder, runeindskrifterne medregnet, opviser i 2. person pluralis imperativ fra første færd dels *-ir* (*-ær*, *-er*), dels *-in* (*-æn*, *-en*).

Det ældste danske belæg for den *r*-holdige 2. person pluralis imperativ er jydsk og findes i Hvidbjergstenens runeindskrift **b(e)þer : for bo bo** fra ca. 1250 (Jacobsen–Moltke (1942), nr. 103, sp. 138 f., 636, Bugge (1900), s. 331 f., Brøndum-Nielsen (1950–73), VIII, § 876). Håndskriftsprogets tidligste belæg er af skånsk proveniens: *sighir* i digtet om Christi opstandelse (håndskrift fra ca. 1325, sprogform fra ca. 1300) og *kryzær*, *dræpær*, *sparer* i Mariaklagen (håndskrift og sprogform fra tiden mellem 1300 og 1350) (Brøndum-Nielsen (1955), s. 8, 29 f., 38 f., 54 f., Brøndum-Nielsen–Rohmann (1929), s. 42, Brøndum-Nielsen (1950–73), I, § 10 (s. 38), VIII, § 876).¹

Alle danske belæg for den *r*-holdige 2. person pluralis imperativ tilhører således den middeldanske periode og fremdeles. Digtet om Christi opstandelse og Mariaklagen indtager i forhold til de øvrige skånske kilder, hvor 2. person pluralis i præsens indikativ/optativ og i imperativ ender på *-in* (*-en*), en særstilling, for så vidt som de frembyder forskellige endelser for indikativ, imperativ og til dels også optativ.² Digtet om Christi opstandelse har i 2. person pluralis præ-

¹ Om udeblivelsen af synkope i denne endelse se Brøndum-Nielsen (1970–73), VIII, § 813.

² 2. person pluralis præsens optativ er, hvad endelsens konsonantisme angår, i dansk, svensk, norsk og islandsk til stadighed enslydende med 2. person pluralis præsens indikativ.

sens indikativ *-a* (*lata i, i haua*), i 2. person pluralis præsens optativ *-e* (*i lægge*) og i 2. person pluralis imperativ *-ir* (*sighir*). Mariaklagen har i indikativ *-æn* (*i kryzæn*) og i imperativ *-ær, -er* (*kryzær* osv.). Begge kilders sprogform kan med stor sandsynlighed lokaliseres til det sydvestlige hjørne af Skåne, hvis dialekt endnu i dette århundrede (se ovenfor) opviser et *r*-holdigt morfem i 2. person pluralis imperativ (Brøndum-Nielsen (1955), s. 38 f., 54 f., Brøndum-Nielsen (1950–73), VIII, §§ 813 f., 858).

Kilderne fra resten af det middeldanske sprogområde har i 2. person pluralis præsens indikativ og optativ *-æ* (*-e*), der synes at bero på analogi fra 3. person pluralis inden for hver af de to modi, og i 2. person pluralis imperativ den nævnte *r*-holdige endelse.

Ses der bort fra digtet om Christi opstandelse og Mariaklagen, svarer forholdene i skånsk fuldstændigt til fornsvensk, der opviser *-in* (*-en*) både i 2. person pluralis præsens indikativ/optativ og i 2. person pluralis imperativ. Først efter ca. 1430 fremkommer der i fornsvensk former med *-er* og tilmed kun i imperativ, ikke i indikativ og optativ (Bugge (1900), s. 333, Noreen (1904), §§ 561, 564, 566 med anm. 1, Wessén (1992), §§ 150, 209).

Oldislandsk og ældre gammelnorsk har i 2. person pluralis i præsens indikativ og optativ og i imperativ endelsen *-id* (*-ed*) (Bugge (1900), s. 337, Noreen (1923), §§ 530, 535, 538). I gammelnorsk kan man fra ca. 1280 i alle tre modi iagttage opkomsten af *-ir* (> *-er*), der fra ca. 1335 bliver næsten enerådende (Bugge (1900), s. 333–336, Noreen (1923), §§ 531, 535, 538, Indrebø (1951), s. 123, Seip (1955), s. 199 f.). Også i præteritum indikativ og optativ gennemfører gammelnorsk *r*-holdige fleksionsmorfemer: *-ur, -or* respektive *-ir, -er* (Noreen (1923), §§ 533–535).

En sammenligning med gotisk, oldhøjtysk og oldnederlandsk, der som de eneste af de øvrige overleverede oldgermanske sprog endnu frembyder særskilte fleksionsmorfemer for 2. person pluralis i præsens indikativ og i imperativ,³ viser, at vestnordisk *-id/-ed* (< germansk **-iþ(i)/*-id(i)*) sammen med gotisk *-iþ* (< germansk **-id(i)*) og oldhøjtysk/oldnederlandsk *-it*⁴ (< germansk **-id(i)*) viderefører det indo-

³ I oldengelsk, oldsaksisk og oldfrisisk er verbernes 1., 2. og 3. person pluralis faldet sammen (Krahe (1967–69), II, § 69, Steller (1928), § 89). For overskuelighedens skyld ses der på dette sted bort fra de vestgermanske sprogs optativ.

⁴ *-it* med *-i-* er dog kun sporadisk overleveret. Almindeligvis lyder fleksionsmorfemet i oldhøjtysk *-et* (Braune (1987), § 308). Lignende forhold gør sig gældende i det svagere overleverede oldnederlandsk (olddøstnederfrankisk) (Quak (1992), s. 105 f.).

europæiske fleksionsmorfer for 2. person pluralis præsens indikativ og imperativ aktiv *-e-te.⁵ Gammeldansk, gammelnorsk og fornsvensk må heroverfor antages at have innoveret, da der i ældre tid ikke findes sidestykker til deres *r*- og *n*-holdige fleksionsmorfer nogetsteds i den øvrige germanske eller indoeuropæiske overlevering.

Spørgsmålet er nu, hvorledes man skal forestille sig de afvigende nordiske fleksionsmorferes tilblivelse, idet man holder sig for øje, at forholdene i gammeldansk, gammelnorsk og fornsvensk ved nærmere betragtning ingenlunde viser sig at være ens. For kort at sammenfatte: Gammeldansk opviser i ikke-skånske tekster en streng sondren mellem -æ (-e) i indikativ/optativ og -ær (-er) i imperativ i modsætning til gammelnorsk, hvor -ir (-er) er fast i alle tre modi. Skånsk og fornsvensk har bortset fra enkelte senere former -in (-en) i indikativ, optativ og imperativ. Det er imidlertid ikke usandsynligt, at gammeldansk i førletterær tid har haft en fordeling svarende til den gammelnorske, eftersom -æ (-e) i indikativ/optativ, der som nævnt vel oprindeligt hørte hjemme i 3. person pluralis, kan have fortrængt ældre *r*-former i 2. person. Således svinder den markante forskel, som J. Brøndum-Nielsen (1950-73, VIII, § 782, anm. 1) har villet se mellem gammeldansk og gammelnorsk på dette punkt.

Ifølge J. Brøndum-Nielsen er de overleverede fleksionsmorferes -*r* og -*n* udviklet direkte af det ældre -*ð*, der som nævnt endnu forefindes i oldislandsk og ældre gammelnorsk: "Udviklingen maa forudsætte en viss Ustabilitet i den finale Spirants Artikulation, hvorved den har kunnet nærme sig til visse andre ligeledes (i Infortis) ustabilt artikulerede Konsonanter, som *r* (< *R*) og *n*" (1950-73, VIII, § 782.2). J. Brøndum-Nielsen forsøger ikke nogen præcis datering af den postulerede overgang af gammeldansk -*ð* til -*r*, -*n*, men nævner blot, at de gammelnorske og gammeldanske *r*-former må være fremkommet i det 13. århundrede (Brøndum-Nielsen (1955), s. 30).

Dette tydningsforsøg, hvis fortrin består i, at det tilstræber en samlet forklaring på begge afvigende fleksionsmorferes opståen, er dog ikke overbevisende. Ved J. Brøndum-Nielsens formodning om "en viss Ustabilitet i den finale Spirants Artikulation" støder unægteligt

⁵ Fra den indoeuropæiske overleverings begyndelse hersker der formelt sammenfald i de to former, jævnfør f.eks. græsk πατῶν-ε-τε. Det er i nærværende sammenhæng uden betydning, at den indoeuropæiske 2. person pluralis præsens imperativ er en gammel injunktiv (Krahe (1967-69), II, § 79, Szemerényi (1990), s. 263). Udviklingen af to allomorfer i germansk med henholdsvis **h* og **ð* skyldes accentens skiftende stilling i indoeuropæisk (Krahe (1967-69), I, § 62, II, §§ 69, 79). Om udlydsforstærkning af -*ð* til -*h* i gotisk se Krause (1968), § 107.

den kendsgerning, at ingen af sprogene tillader *r*- og *n*-holdige former side om side. Denne fasthed er næppe forenelig med den lydlig forvirring, som ifølge J. Brøndum-Nielsen har affødt opkomsten af *-ir* og *-in*. Man burde, om J. Brøndum-Nielsen havde ret, kunne forvente en ustadig skiften mellem begge fleksionsmorfemer i hvert enkelt sprog.

Endvidere kunne man imod J. Brøndum-Nielsens tese om organisk udvikling af gammeldansk *-ð* til *-r*, *-n* rejse den indvending, at der i så fald i tekstkilderne, runeindskrifterne medregnet, kunne forventes i det mindste et antal omvendte skrivemåder med *-ð* for etymologisk *-R/-r* og *-n*. Sådanne skrivemåder, der med sikkerhed kan betegnes som hyperkorrekte, synes ikke at forekomme.⁶ Som eksempel på *ð* og *r*'s gensidige tilnærmelse i udlyd nævner J. Brøndum-Nielsen (1955, s. 29) sammenblandingen i middeldansk af konjunktionen *æth* og relativpartiklen *ær*. Disse to ords lydlig sammenfald skyldes dog næppe en overgang fra *ð* til *r*, men snarere disse konsonanters svind i de nævnte ord, hvilket J. Brøndum-Nielsen (1950-73, II, § 399.2a) medgiver i anden sammenhæng. Dersom det fleksiviske *-ð* virkelig var fonetisk ustabil i den grad, som J. Brøndum-Nielsen hævder, ville det vel snarere være bortfaldet fremfor at overgå til *-r*, *-n*. De ovenfor anførte forbehold afdækker grundlæggende svagheder ved J. Brøndum-Nielsens teori.

J. Brøndum-Nielsen (1950-73, VIII, § 782.1) ser en parallel hertil i den senurnordiske udvikling, der førte til, at verberne i 3. person singularis præsens indikativ i hele det nordiske sprogområde mistede det endnu i Stentoftens **bariutip** (Jacobsen-Moltke (1942), nr. 357, sp. 400-405, 761, Krause (1971), § 103 og s. 164 f.) bevarede germanske **-þ/*-ð*⁷ og derefter gennemførte *-R*, der senere videreudvikledes til *-r*. J. Brøndum-Nielsen forestiller sig, at 3. person singularis præsens indikativs *-R* til dels er organisk udviklet af germansk **-þ/*-ð*, og ikke, som det ofte hævdes, skyldes udligning fra 2. person singularis. Denne tese er dog ligeså svagt funderet som hans tydning af de *r*- og *n*-holdige morfemer i 2. person pluralis imperativ, thi dersom hans tolkning af den nye 3. person singularis præsens indikativ på *-R* (> *-r*) er korrekt, begriber man ikke, hvorfor 2. person pluralis præsens

⁶ I de hos Brøndum-Nielsen (1955, s. 29) nævnte tilfælde fra digtet om Christi opstandelse foreligger der ikke omvendt skrivemåde, men udvikling af *ð* til *r* ved dissimilation.

⁷ Det kan ikke udelukkes, at *-þ* her ikke fortsætter germansk **þ*, men er opstået ved udlydsforstærkning af germansk **ð* (Nielsen (1985), s. 118).

indikativ og imperativ på *-þ/*-ð, hvis konsonantisme (indoeuropæisk *-t-) fra første færd havde været identisk med 3. person singularis' (Krahe (1967–69), II, §§ 69, 79), ikke ved samme lejlighed blev revet med af denne udvikling.

Spørgsmålet om opkomsten af fornsvensk og skånsk *-in* og af gammelnorsk *-ir* har gentagne gange ført til ihærdig granskning,⁸ hvorimod J. Brøndum-Nielsen synes at have været alene i bestræbelsen på at søge forklaring på oprindelsen til det danske *-ir*. Således finder man hos P. Skautrup (1968, s. 274) i kapitlet om ældre middeldansk kun følgende lapidariske konstatering: "Imperativ 2. pers. pl. ender på *-er*: *dræpær, kryzær*, korsfæster (Mariaklagen)". G. Indrebø skriver endog med hensyn til gammelnorsk *-ir*: "Denne verbalformi vart plent sermerkande for norske tekster, for ho kom slett ikkje upp i islensk, og er framand for austnorderlensk [sic!] òg" (1951, s. 123). Hvorledes fleksionsmorfemet *-in* er opstået, skal ikke efterforskes nærmere her. Der er sandsynligvis tale om analogisk udbredelse af 3. person pluralis præsens og præteritum optativs endelse (Leffler (1880–82), s. 77 f., Bugge (1900), s. 339 f.). I stedet rettes opmærksomheden atter mod gammeldansk *-ir*.⁹

Problemet synes kun at tillade én løsning: Den *r*-holdige imperativ må være fremkommet ved sammensmeltning i enklise af det gamle fleksionsmorfem **-ið* med nominativformen af det personlige pronomen for 2. person pluralis **iR*, der svarer til oldislandsk og gammelnorsk *ér* (Noreen (1923), § 464), fornsvensk *ī(r)* (Noreen (1904), § 501), oldhøjtysk *ir* (Braune (1987), § 282) < nordvestgermansk **jiz*. Denne form er en analogisk omdannelse af ældre **jüz* efter nominativformen af det personlige pronomen for 1. person pluralis **wiz* (Krahe (1967–69), II, § 33). Således må f.eks. formen *fører* i den fragmentarisk overleverede gammeldanske oversættelse af *Legenda aurea* (AM 79, 8vo. I. δ; Diderichsen (1931–37), s. 52⁷) være udviklet af **fōrir* < **fōrir* < **fōrið* < **fōrið* **iR*.

Denne forklaring findes "nach einer vermutung E. Lidéns" allerede hos Noreen (1892, § 135, anm. 1),¹⁰ men dog kun relateret til de gammelnorske forhold. Den har senere vundet tilslutning hos blandt andre M. Hægstad (1916, s. 157; 1935, s. 75) og G. Indrebø (1951, s. 123). V. Jansson (1954, s. 380) betegner den trods (ubetydelige)

⁸ Bibliografiske oplysninger hos Brøndum-Nielsen (1950–73), VIII, § 782.2; diskussion af nogle af tydningsforsøgene hos Jansson (1954), s. 378–382.

⁹ Det senfornsvenske *-er* (se ovenfor) forbigås i nærværende sammenhæng.

¹⁰ Også hos Noreen (1913), § 249, og Noreen (1923), § 158, anm. 1.

forbehold endog som den vel mest almindelige forklaring. Kende-
tegnende er imidlertid, at det gammelnorske *-ir* til stadighed står i
centrum for opmærksomheden, hvorimod den danske *r*-holdige
imperativ i bedste fald kun omtales i forbigående. Det er muligvis
grunden til, at J. Brøndum-Nielsen (1955; 1950-73) forholder sig gan-
ske tavs om den ovenfor skitserede forklaringsmodel.

Sammensmeltningen i dansk af **-ið* og **ir* må have været fuldt gen-
nemført, da pronominet **ir* mistede sit *-R* (*-r*) og blev til det fra
overleveringen kendte *i*.¹¹ Det vidner om en tidlig opkomst, hvilket
desuden sandsynliggøres af det billede af ensartethed, som det danske
sprogområde vest for Øresund lader fremtøne i denne henseende.

V. Jansson (1954, s. 380) bestrider teoriens gyldighed for dansk med
henvisning til dettes allerede førletterære tab af *-R* (*-r*) i nominativ-
formen af det personlige pronomener for 2. person pluralis. Dette
forhold taler dog snarere for, at sammensmeltningen i dansk af flek-
sionsmorfemet **-ið* og pronominet **ir* er foregået meget tidligt —
tidligere end i Norge, hvor det *r*-holdige fleksionsmorfems tilsyne-
komst og udbredelse på bekostning af de oprindelige endelser kan
iagttages i tekstkilderne.

Den formelle forskel i gammeldansk mellem den vokalisk udly-
dende 2. person pluralis præsens indikativ/optativ og den *r*-holdige 2.
person pluralis imperativ må, som ovenfor antydnet, betragtes som se-
kundær i forhold til tilblivelsen af fleksionsmorfemet *-ir*. Ligesom
gammelnorsk må gammeldansk tidligere have haft *-ir* både i indikativ,
optativ og imperativ; men i gammeldansk udlignedes 2. person pluralis
præsens indikativ/optativ **-ir* ved intraparadigmatisk analogi fra 3.
person pluralis. Imperativen derimod formåede at hævde sit *-ir*, efter-
som denne modus i gammeldansk ikke realiserer en 3. person pluralis,
der kunne danne udgangspunkt for udligning. Af de germanske sprog
opviser kun gotisk en 3. person pluralis imperativ (Krahe (1967-69),
II, § 79, Krause (1968), § 217).

Det er ikke utænkeligt, at der i opkomsten af *-ir* i 2. person pluralis
i præsens indikativ og optativ og i imperativ foreligger en fælles
dansk-norsk fornyelse. Denne fornyelse må i så fald været udgået fra
Danmark på grund af den tidligst bevidnede forekomst dér og ikke,
som S. Bugge (1900, s. 337) antog, fra Norge. Også den omstændig-
hed, at den *r*-holdige 2. person pluralis imperativ i nyere tids danske
dialekter ikke er koncentreret i nordlige, men i sydlige randområder,

¹¹ Om denne udvikling se Brøndum-Nielsen (1950-73), II, § 399:2a.

kunne måske tale for, at denne form ikke skyldes norsk påvirkning, men er opstået på dansk grund en rum tid før det 13. århundrede, hvor den som nævnt for første gang er attesteret i norsk.

Bibliografi

- Braune, W. 1987: *Althochdeutsche Grammatik*. 14. Auflage, bearbeitet von H. Eggers. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Brøndum-Nielsen, J. 1927: *Dialekter og Dialektforskning*. I. H. Schultz Forlag, København.
- 1932: *Tillæg til Johs. Brøndum-Nielsen, Dialekter og Dialektforskning. Hovedtræk af danske Dialektejendommeligheder*. V. *Skånsk*. Ved F. Roikjer og B. Rasmussen. J. H. Schultz Forlag, København.
- 1950-73: *Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling*. I. 2. ændrede Udgave; II. Anden, fotografiske Udgave med et Tillæg; III-VIII. J. H. Schultz Forlag, senere Akademisk Forlag, København.
- 1955: *Et gammeldansk Digt om Christi Opstandelse, efter Fragment Stockh. *A 115 (ca. 1325)*. Ejnar Munksgaard, København.
- & Rohmann, Aa. 1929: *Mariaklagen. Efter et runeskrevede Haandskrift-Fragment i Stockholms Kgl. Bibliotek*. J. H. Schultz Forlag, København.
- Bugge, S. 1900: "uilinispat paa Rök-Stenen". *Arkiv för nordisk filologi* 16, s. 321-340.
- Diderichsen, P. 1931-37: *Fragmenter af gammeldanske Haandskrifter*. J. H. Schultz Forlag, København.
- 1976: *Elementær dansk Grammatik*. 3. udgave, 7. oplag. Gyldendal, København.
- Falk, H. & Torp, A. 1900: *Dansk-norskens syntax i historisk fremstilling*. H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Kristiania.
- Hansen, Aa. 1967: *Moderne dansk*. III. *Sprogbeskrivelse*. Grafisk Forlag, København.
- Hægstad, M. 1916: *Vestnorske maalføre fyre 1350*. II. *Sudvestlandsk*. 2. *Indre sudvestlandsk*. *Færøymaal*. *Islandsk*. Fyrste bolken. Jacob Dybwad, Kristiania.
- 1935: *Vestnorske maalføre fyre 1350*. II. *Tillegg*. *Nokre fleire skrifter paa indre sudvestlandsk maal*. Jacob Dybwad, Oslo.
- Indrebø, G. 1951: *Norsk Målsoga*. Utgjevi av P. Hovda og P. Thorson. A. S. John Griegs Boktrykkeri, Bergen.
- Jacobsen, L. & Moltke, E. 1942: *Danmarks runeindskrifter*. Under medvirkning af A. Bæksted og K. M. Nielsen. I. *Text*. Ejnar Munksgaards Forlag, København.
- Jansson, V. 1954: "Dalmålets skünom, skürom '(vi) skola', sküni, sküri '(I) skolen'". *Scandinavica et Fenno-Ugrica. Studier tillägnade Björn Collinder den 22 juli 1954*. Almqvist & Wiksell, Stockholm, s. 372-382.

- Jørgensen, H. 1950: *Altsk formlære*. J. H. Schultz Forlag, København.
- Karker, A. 1993: *Dansk i tusind år. Et omrids af sprogets historie*. Modersmålselskabets Årbog. C. A. Reitzels Forlag A/S, København.
- Krahe, H. 1966–69: *Indogermanische Sprachwissenschaft*. I–II. Fünfte Auflage. Walter de Gruyter & Co., Berlin.
- 1967–69: *Germanische Sprachwissenschaft*. I–II. 7. Auflage bearbeitet von W. Meid; III. Von W. Meid. Walter de Gruyter & Co., Berlin.
- Krause, W. 1968: *Handbuch des Gotischen*. Dritte, neubearbeitete Auflage. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München.
- 1971: *Die Sprache der urnordischen Runeninschriften*. Carl Winter. Universitätsverlag, Heidelberg.
- Lech, G. 1925: *Skänemålets böjningslära*. Akademisk avhandling. Carl Bloms boktryckeri, Lund.
- Leffler, L. F. 1880–82: "Sæter i nordisk språkhistoria (11–20)". *Nordisk Tidsskrift for Filologi*. Ny Række 5, s. 75–80.
- Mikkelsen, K. 1975: *Dansk ordføjningslære. Med sproghistoriske tillæg. Håndbog for viderekomne og lærere*. Genuddgivet med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd og forsynet med indeks af E. Hansen, O. Tøgeby, O. Glismann og L. Heltoft. Hans Reitzels Forlag, København.
- Nielsen, H. F. 1985: *Old English and the Continental Germanic Languages. A Survey of Morphological and Phonological Interrelations*. Second, revised edition. Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, Innsbruck.
- Noreen, A. 1892: *Altnordische grammatik, I. Altisländische und altnorwegische grammatik, unter berücksichtigung des urnordischen*. Zweite vollständig umgearbeitete auflage. Max Niemeyer, Halle.
- 1904: *Altnordische grammatik, II. Altschwedische grammatik, mit einschluß des aligutnischen*. Max Niemeyer, Halle.
- 1913: *Geschichte der nordischen Sprachen, besonders in altnordischer Zeit*. Dritte vollständig umgearbeitete Auflage. Verlag von Karl J. Trübner, Straßburg.
- 1923: *Altnordische grammatik, I. Altisländische und altnorwegische grammatik (laut- und flexionslehre), unter berücksichtigung des urnordischen*. Vierte vollständig umgearbeitete Auflage. Verlag von Max Niemeyer, Halle (Saale).
- Quak, A. 1992: "Versuch einer Formenlehre des Altniederländischen auf der Basis der Wachtendonckschen Psalmen". R. H. Bremmer Jr. & A. Quak (udg.), *Zur Phonologie und Morphologie des Altniederländischen*. Odense University Press, Odense, s. 81–123.
- Ringgaard, K. 1971: *Danske dialekter. En kortfattet oversigt*. Anden udgave. Akademisk Boghandel, Aarhus.
- Seip, D. A. 1955: *Norsk språkhistorie til omkring 1370*. 2. udgave. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo.
- Skautrup, P. 1968: *Det danske sprogs historie. I. Fra guldhornene til Jyske lov*. 2. oplag. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København.

- Steller, W. 1928: *Abriss der altfriesischen grammatik. Mit berücksichtigung der westgermanischen dialecte des altenglischen, altsächsischen und althochdeutschen. Mit lesestücken und wortverzeichnis.* Max Niemeyer Verlag, Halle (Saale).
- Szemerényi, O. 1990: *Einführung in die vergleichende Sprachwissenschaft.* 4., durchgesehene Auflage. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.
- Wessén, E. 1992: *Svensk språkhistoria. I. Ljudlära och ordböjningslära.* Åttonde upplagan. Akademitryck, Edsbruk.